

Tanácskozás Szegeden a tudományos élet időszerű kérdéseiről

A szegedi tudományos élet vezetői, egyetemi tanárok, intézetvezetők, professzorok, egyetemi oktatók részvételével tegnap egész napos tanácskozást rendezett a Tisza Szálló nagytermében a tudományos élet időszerű kérdéseiről a Magyar Szocialista Munkáspárt Csongrád megyei és Szeged városi bizottsága. A tanácskozás elnökségében helyet foglalt Óvári Miklós, az MSZMP Központi Bizottságának tagja, a KB osztályvezetője, Győri Imre, az MSZMP KB tagja, a Csongrád megyei pártbizottság első titkára, Kiss Árpád, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság elnöke, miniszter, dr. Straub F. Bruno, a Magyar Tudományos Akadémia alelnöke, dr. Ortutay Gyula akadémikus, a TIT elnöke, Siklós János, az MSZMP Csongrád megyei bizottságának titkára, Sárosi Géza, az MSZMP Szeged városi bizottságának titkára, dr. Vedres István, az egészségügyi miniszter első helyettese, dr. Polinszky Károly művelődésügyi miniszterhelyettes, dr. Szalai László egyetemi tanár, a József Attila Tudományegyetem rektorhelyettese és dr. Márta Ferenc egyetemi tanár.

A tanácskozás a résztvevőkhöz előzetesen eljuttatott írásbeli jelentés alapján tárgyalta meg a tudományos élet időszerű kérdéseit. A vita előtt ehhez az anyaghoz fűzött szóbeli kiegészítést Siklós János.

Siklós János elvtárs felszólalása

— Mai összejövetelünk célja — mondotta bevezetőül a Csongrád megyei pártbizottság titkára —, hogy a párt IX. kongresszusa után az ott elhatározott tudománypolitikai elvek gyakorlati megvalósításához adjunk támogatást, s magunk előtt is tisztázzuk azokat a kérdéseket, amelyeknek megvalósítása ránk hárul.

— A magyar tudományos élettel szemben támasztott igények megfogalmazására kerülnek a gazdaságirányítás új rendszerének várt szükségletei alapján. Ezzel kapcsolatban az egyik legfontosabb tudománypolitikai kérdés, mely a kiküldött előterjesztésben is hangsúlyosan szerepel, az **alap- és alkalmazott kutatások problematikája**. Szegeden — lévén a tudományos munka központja az egyetemek — az alapkutatások dominálnak, kivéve természetesen a mezőgazdasági kísérleti intézetet. A gazdaságirányítás új rendszere szükségképpen és természetesen nagy ösztönzést ad az alkalmazott kutatásoknak, különösen az ipar és a me-

zőgazdaság fejlődését, technikai, műszaki erősödését szolgáló tudományoknak. Ez az elsőrendű igény azonban **nem szoríthatja háttérbe** az alapkutatások anyagi, személyi és tárgyi feltételeinek fejlesztését. Egy esetlegesen elhibázott koncepció néhány éven belül beláthatatlanul súlyos **következményeket** vonna maga után az egész tudományos életre vonatkozóan, s akkor már jelentkezik az alkalmazott kutatásokat sorvasztó hatása is.

— A másik fontos tudománypolitikai kérdés: a tudományos élet **irányításának, koordinációjának** jobb tudománypolitikai céljainkat eredményesebben segítő megoldása. Jogos igény, hogy egységes irányítási elvek érvényesüljenek a tudományos életet irányító valamennyi szervben, s egységes elveket egységes gyakorlat, azonos módszerek érvényesülése kövesse. A tudományos élet irányításának és koordinálásának az új gazdasági irányításhoz igazodva és annak érvényesülését, hatékonyságát kell segítenie. Ebben a legnagyobb szerepet a helyi szervek önállóságának

növelése jelenti. Az országos koordinációt követnie kell a kutató témákat, tudományos tevékenységet helyileg összefogó, karok és egyetemek közötti koordinációs szerv megalakulásának.

A következő kérdés a tudományos élet fejlesztéséhez szükséges **anyagi és személyi feltételek biztosítása**. Az a kérdés, hogyan lehetne megteremteni néhány tudományág intenzívebb fejlesztésének lehetőségeit, a népgazdasági hasznosságot és a társadalmi igényeket figyelembe véve. Itt az országos és helyi igények, s a rendelkezésre álló anyagi eszközök objektív számbavétele alapján önálló, kötelező erejű és érvényű állami döntésekre — országos és helyi döntésekre — van szükség, amelynek nagymértékben mellőznie kell bizonyos patriarkális viszonyokat, személyes érdekeket és kötöttségeket.

Siklós János elvtárs szövege a tudományok egységes felfogásának szükségességéről is, hangoztatva, hogy **nincs külön pesti és nincs külön vidéki tudomány**. Ezt a rossz érzést keltő problémát sok összetevő magyarázza, indokolt és indokolatlan megkülönböztetések a főváros és a vidék között, egyebek között például az anyagi támogatás tekintetében, a tudományos értékek megítélésében. A tudomány felparcellázása fővárosra és vidékre, hibás felfogás, árt a tudomány egysége, egyetemes fejlődésének, sérti a kutatókat fővárosban és vidéken egyaránt.

Befejezésül utalt arra az igényre, hogy **Szeged tudományos súlyának megfelelő szerepet kapjon a jövőben** tudománypolitikánk megformálásában, végrehajtásában és a nemzetközi tudományos fórumokon, egyebek közt azzal is, hogy több tudományos jellegű országos és nemzetközi rendezvényt kaphatna és teremthetne Szeged tudományos élete.

A vita

Dr. Halász Előd, egyetemi tanár, a József Attila Tudományegyetem dékánja szólalt fel a vitában elsőnek. Elmondta, a bölcsészkaron fokozott figyelmet fordítanak munkaszabalmi kutatásokra. A felsőoktatási politika helyes irányzata, hogy a bölcsészettudományi karok elsődlegesen a tanárképzés céljait szolgálják. Ezért is sajnálatos, hogy hosszú ideje vajdúdik a magyar irodalomtörténeti tanszék megfelelő ellátottságának problémája, s talán még súlyosabb a helyzet az orosz nyelvi tanszéken, és sürgető lenne a sok évtizedes tradíciókra visszanyúló néprajzi tanszék vezetésének megoldása is. Gyermek cipőben jár a szociológiai kutatás. El kellene dönteni, milyen intézmény, hogyan foglalkozzon vele, hiszen ezen a területen várossszerte sok a dilettantizmus.

Dr. Tóth Károly, a Szegedi Orvostudományi Egyetem rektora hozzászólásában hangoztatta: az orvostudományi kutatásban változatlanul az egyetemeken folyó munka a legjelentősebb, hiszen az ilyen jellegű kutatásokat nem lehet elszakítani a betegőtől. Ennek ellenére a betegügyi kutatást ma nem tekintik olyan minőségűnek, mint amit a laboratóriumban végeznek.

— Az orvosegyetem jelentős műszerkara zömmel gyógyítási eszközökből áll, s csak másodlagosan alkalmaznak kutatásokra. Egy pillanatra sem felejtsük el az öt év alatt műszerfejlesztésre kapott 35 millió forint jelentőségét, de utalunk kell arra, hogy még mindig sok **probléma** adódik. Intézeteink gyakran nem azt kapják, amit rendelkeznek, máskor nem érke-

zik meg időben a kért műszer, s a minőség sem mindig kielégítő: mire beállítják az új műszert, esetleg elavul. Nem elégséges a kiegészítő apparátus a kutatókhoz. Ilyen célokra Szegeden 69 állást biztosítanak, ami az egyetem 14 intézetére átlagosan 5—5 státuszal oszlik meg. Tíz intézetben viszont egyetlen ilyen állás sincs. Pedig például a most fejlődő kóreltani intézet is rászorulna.

— Tudjuk, a következő években Szegeden nagy beruházások lesznek. Gondolni kellene ebből a **betegellátás fejlesztésére** is.

Nagy Miklós, a Dél-alföldi Mezőgazdasági Kísérleti Intézet munkatársa, párt-szervezetének titkára elmondta; az intézet és külön a párt-szervezet is, sokat foglalkozott már a jelentősen foglalt problémákkal. Véleményük szerint fokozottabb figyelmet kell fordítani a kapacitás jobb kihasználására, a technikai felszerelésre, a kutatási témák és népgazdasági igények szer-vezetebb összehangolására. Felül kellene vizsgálni párhuzamosan folyó kutatási munkákat, melyek sok felesleges energiát kötnek le.

Kiss Árpád a távlati rendezés tudományos megalapozottságának jelentőségét méltatta, s a többi között hangoztatta, hogy a nagy társadalmi célok megvalósítása, olyan kérdések megoldása, mint például a **ferihegyi** kielégítése, az energetikai szükséglet ellátása, a tudományos segítségével **meggyorsítható, illetve a rájuk fordítandó erőfeszítések csökkenthetők**. Az új gazdasági mechanizmus a távlati tervezés számára kötelező teszi a legfontosabb társadalmi célok tervezésé-

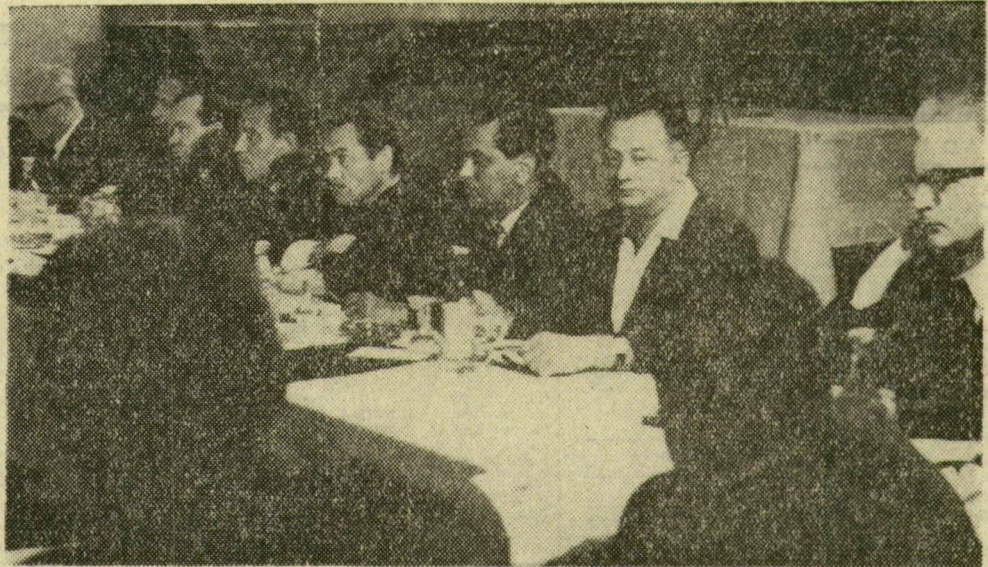
nek és megvalósításának tudományos megalapozottságát. Az ezzel kapcsolatos célprogram most készül, s egyebek közt arra törekszik, hogy a tudományos kutatóhelyeket a kitűzött céloknak megfelelően rendezze. Mivel ebben a programban a cél a meghatározó jelentőségű, ezért e tekintetben **nincs szükség** az alap- és az alkalmazott kutatások egyébként is nehéz megkülönböztetésére.

Az irányítással kapcsolatban hangoztatta a miniszter, hogy az irányításnak az egyes területeknek, szakágaknak megfelelően **differenciáltnak** kell lennie.

Dr. Földi Mihály egyetemi tanár a többi között rámutatott, hogy a kutatások támogatása ma még nem mindig a kutatások tárgyától, hanem a pénzforrástól függ. Az egyik felsőbb támogató szerv megengedi, amit a másik tilt.

Dr. Kalmár László Kossuth-díjas egyetemi tanár a kibernetikai kutatásokról szólva hangoztatta, hogy ebben a munkában a különböző szaktudományok együttműködése szükséges. S például említette, hogy a szegedi kibernetikai laboratórium és az orvostudományi egyetem között **igen hatékony és eredményes** az együttműködés.

Dr. Petri Gábor egyetemi tanár, országgyűlési képviselő a távlati tervezés kérdéseiről szólva rámutatott, hogy **összhangot kell teremteni** a távlati tervezés és a közbeeső feladatok megoldása között. A klinikai gyógyító munkáról elmondta, biztosítani kell, hogy az egyetemi klinikákat a legfontosabb feladatokra használják fel. Az irányítás és a vezetés, a tudományos kutatások

(Somogyiné felvétele)
A tanácskozás elnöksége (balról jobbra) Kiss Árpád, Óvári Miklós, Győri Imre, Siklós János, Sárosi Géza, Polinszky Károly, Ortutay Gyula és Straub F. Bruno

eredményeinek értékelésével kapcsolatban kiemelte: **szükség van arra, hogy a felsőbb szerveknek összefogó áttekintésük legyen a tudományos munkáról, s hangoztatta az értékelések objektív jellegének fontosságát**, amely a provincializmus elleni küzdelemnek egyik legfontosabb eszköze.

Dr. Szendrey János, a tanárképző főiskola igazgatója rámutatott, hogy a főiskolán az elmúlt évtizedekben is jelentős kutatómunka folyt. Ma is erre törekszenek, s a minél hatékonyabb munka érdekében szükség van az erők rendezésére. A főiskolán különleges szerepe van a pedagógiának és a pszichológiának. Az oktatáshoz és a kutatáshoz is egyaránt korszerű felszerelésre van szükség. A szegedi főiskola azonban ilyen tekintetben nem a legszerencsésebb. A kutatások irányításával kapcsolatban javasolta, hogy Szegeden az Akadémiai Bizottság fogja át a munkát.

Dr. Márta Ferenc felszólalásában egyebek között az egységes irányítás kérdéseiről szólt, amelyre az **igények szerint szükség van**, mert lehetővé teszi az erők jobb felhasználását is. A kutatások bürokratikus nehézségeit elemezve rámutatott; nem ritka az az eset, hogy nagy értékű, milliós műszerek, apró, néhány forintos alkatrészeinek megszerzéséhez is ugyanazt a hosszadalmas, bürokratikus utat kell végigjárni, mint magának a műszernek a megszerzéséhez.

Dr. Julesz Miklós Kossuth-díjas egyetemi tanár, az Akadémia levelező tagja egyebek közt hangoztotta, hogy a kutatásokra valóban jelentős összegek állnak rendelkezésre, de például dokumentációra már nincs pénz, ezen felül kicsi a klinikákban a technikai személyzet, pedig nélkülük nincs tudományos munka.

Polinszky Károly elmondta, a jelentés hasznos, hiszen a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága ebben az időszakban vizsgálja tudományos életünk problémáit, s előreláthatólag az év második felében juttatja el az illetékes vezető szervekhez. A tudományos munkában a felvetett problémák ellenére határozott fejlődés látszik. Néhol talán túl pszichizisztán látják Szegeden a tudományos munka elismerését, ami nem reális. Cífolat erre a külföldi kiküldetések nagy száma, valamint az a tény, hogy a **legjobb tudományos doktor Szegedről került ki**.

— El kell osztani az agályokat abban a tekintetben is, hogy az alkalmazott kutatások kiszorítják majd az alapkutatásokat. Mindezekelőtt azokat a bázisokat kell megkeresni, ahol adott esetben a várt eredményeket képesek produkálni. „Étlapot” kell összeállítani egyetemünknek, feltárniok, mit várhatunk tőlük, milyen területeken tervezhetünk. Az olyan alkotói munkaközösségek, ahol évtizedekig világszinten folyó elmélyült kutatómunka, természetesen alkalmasak lesznek alapkutatásra.

Dr. Ivanovics György, Kossuth-díjas egyetemi tanár felszólalásában arról is szólt, hogy a tudományos

minősítés aránya orvosi szempontból kedvezőtlen. A kandidátusi cím megszerzéséhez maximális igényeket támasztanak, s csak akkor fogadják el, ha benne laboratóriumi munka is fekszik.

Dr. Ortutay Gyula elmondta: a természet- és társadalomtudományok arányának kialakításában az **egységes szocialista kultúra belső harmóniájára törekszünk**. Vannak tudományágak, melyeket nekünk magyaroknak kell művelni, nem bízhatunk másra. Ilyen például a finn-ugor összehasonlító nyelvészet vagy a néprajz. Washingtonban, Göttingában, Hamburgban, Blumingtonban kitűnően felszerelt finn-ugor intézetek működnek — gyakran nem a legjobb hiszemű beállítással. Holott az ilyen kutatások zömét nekünk kellene végezni. Nem szabad figyelmen kívül hagyni ezeket a területeket, nélkülük csontka nemzeti műveltségünk.

— Az egész magyar művelődésügy szintjét alapvetően határozza meg felsőoktatási intézményeinkben folyó tanárképzés. Kulcskérdés ez, színvonalát meg mindig lehet és kell is emelni.

Dr. Wagner Richard egyetemi tanár a többi között

elmondotta, hogy amíg az ipar megoldandó problémáival felkeresi a kutatókat, a mezőgazdaság **nem mindig jelentkezik** a gyakorlati kérdések megoldásának igényével. A hatékonyabb segítségnyújtáshoz — hiszen van a mezőgazdaságban megoldandó feladat elég —, fel kellene térképezni, össze kellene gyűjteni a tennivalókat.

Dr. Straub F. Bruno hangoztatta, hogy az akadémia elsődleges feladata az alapkutatások támogatása. Ez a támogatás azonban — természetesen és helyesen — nem egyenletes. Az akadémia feladata éppen a **kiválasztás, a kiemelés, az tehát, hogy a jelentősebb kutatókat jobban támogassa**. A felszabadulás előtt, és néhány évig még utána is, a tudományos támogatást az intézetvezetők, a professzorok kapták, ma viszont azok a kutatók részesülnek jelentősebb támogatásban, amelyek társadalmi célokhoz kapcsolódnak. Az eredmények értékelésében az Akadémiának az a feladata, hogy az **értékeléshez fórumot teremtsen**.

Ezután került sor a vita összefoglalására. Vitázó beszédet Óvári Miklós mondott.

Óvári Miklós elvtárs vitázó beszéde

— Szeged tudományos életét — mondotta Óvári elvtárs — **gazdag, sokszínű**. Ezt tükrözte a megvitátott jelentés és a vita is.

— A párt IX. kongresszusa — mondotta a továbbiakban — nagy figyelmet fordított a tudományokra. A párt fontosnak tartja a tudományok fejlődését, ismeri egyre növekvő jelentőségüket a szocializmus építésében. Ennek megfelelően határozta meg tudományos politikáját. Ennek a politikának a lényege: **hogyan lehetne biztosítani a tudományokban rejlő erőket és lehetőségeket a szocializmus teljes felépítéséhez**.

— A párt biztosítja az ehhez szükséges lehetőségeket. Ha a személyi feltételeket vizsgáljuk, azt látjuk, hogy hazánkban megfelelő számban és megfelelő képzettséggel dolgoznak kutatók, akiknek száma az utóbbi öt év alatt 24 ezerről közel 40 ezerre növekedett. Eredményeiket a külföld is figyelemmel kíséri és elismeri. Gondok és problémák azért természetesen e tekintetben is vannak, különösen a komplex kutatásokban. Itt további fejlesztésre van szükség. Az anyagi feltételekkel kapcsolatban az a kérdés, elégséges-e az, amit mi tudományos kutatásokra fordítunk? A kutatók minden igényét természetesen nem tudjuk kielégíteni, mint ahogy magától értetődően nem képesek erre a legfejlettebb kapitalista országok sem. Feltehetjük azt a kérdést is, hogy a tudományos munka eredményei hoznak-e elég hasznot, megtérül-e a rájuk fordított összeg? A kérdést azonban nem szabad így vizsgálunk. A helyes megközelítés: **anyagi lehetőségeink és társadalmi igényeink összehangolása**. Ezek szerint megállapíthatjuk, hogy 1960-ban 1,3 milliárd, 1966-ban 2,5 milliárd forint-

tot, nemzeti jövedelmünk 1,5 százalékát fordítottuk tudományos célokra. Az elmúlt években, tehát **csaknem kétszeresére** nőtt a tudományok támogatása. Itt tehát összhangról van szó.

— Az előterjesztett jelentésben és a vitában is — mondotta a továbbiakban Óvári elvtárs — felvetődött bizonyos aggodalom az alapkutatások sorsáért. Reális-e ez? Nem. 1965-ben a tudományos kutatásokra fordított összegek 23 százaléka jutott az alapkutatásokra, 45 százaléka az alkalmazott — 32 százaléka a fejlesztési kutatásokra. **Nem teremt kedvezőtlen helyzetet az alapkutatások számára az új gazdasági mechanizmus sem**. Ellenkezőleg, kedvező hatása lesz. Többek között azért is, mert a pénzügyi keretek felszámolásában sok olyan merevség, kötöttség megszűnik, amelyek ma még akadályozzák a lendületesebb, intenzívebb munkát. Az új mechanizmusban a **gyakorlati jobban igénybe veszi a tudományok segítségét**, egyszerűen azért, mert a jobb eredmények elérésében a vállalatok anyagilag is érdekeltek lesznek, s ebben a tudományok nagy segítséget jelenthetnek.

— Az irányítás a demokratizálódás irányában változik: az eredmények értékelése nem bürokratikus, hanem tudományos fórumokon történik, egyszerűsödik az adminisztráció stb.

Befejezésül rámutatott Óvári elvtárs, hogy amint a tanácskozás is bizonyította, a helyi párt-szervek figyelemmel, érdeklődéssel kísérik a tudományos kutató munkát. A feladatok megkövetelik, hogy ez a munka tovább folyjék, hogy a tudományos intézetek, intézmények párt-szervezetei a jobb, eredményesebb munka érdekében intenzíven dolgozzanak.